

СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ. ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

*І. М. Мирошніченко
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні
НАН України*

ПАРЕМІЙНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ДРУЖИНИ (на матеріалі польської та української мов)

У статті досліджено особливості паремійної вербалізації стереотипних національних уявлень про дружину в польській та українській мовах. З'ясовано роль і місце дружини в сімейній ієрархії, національні пріоритети при виборі майбутньої дружини. Встановлено, що образ дружини при всій своїй конвергентності має чимало дивергентних ознак, які вирізняють носіїв української ментальності від носіїв польської.

***Ключові слова:** паремія, прислів'я і приказки, дружина, одружена жінка, сімейна ієрархія, подружжя, чоловік.*

Досліджуючи концепти “жінка” та “подружжя” науковці частково вивчали певні сегменти паремійної концептуалізації дружини (роботи А. З. Шахлюк [6], О. П. Снежик [5], С. О. Крацило [2] та ін.). Водночас польські та українські паремії в порівняльному аспекті не були об'єктом спеціального дослідження.

Дослідження паремійних корпусів мов, що є скарбницями ідіоетнічних і водночас уселюдських культурних цінностей, дає можливість глибше зрозуміти специфіку національного світогляду, особливо в тих випадках, коли аналізуються не лише національно-марковані паремійні зразки, які мають яскраво виражену національну самобутність, культурно-побутову чи історичну віднесеність, а й народні сентенції, що визначають переваги на шкалі універсальних цінностей [1, с. 341]. Такими, на наш погляд, є польські та українські паремії з ключовим компонентом *дружина*.

Метою даної статті є дослідити особливості паремійної вербалізації стереотипних національних уявлень про дружину в польській та українській мовах.

У польській та українській мовах на позначення одруженої жінки функціонує ціла низка лексем: пор. пол. *małżonka*, *żona*; *zast. magnifika zast. ірон. або жарт.*, *białogłowa arch. сьогодні жарт.*, *matka розм. фам.*, *pani zast. сьогодні жарт.*, *połowica книжн. жарт.*, *ślubna розм. жарт.*, *żoneczka розм. пестл.*, *stara розм.*, *toja розм.* [12]; укр. *дружина*, *жінка*, *хазяйка розм.*, *баба розм.*, *половина жарт.*, *пані розм.*, *благовірна заст.*, *жарт.*, *жона заст.*, *розм.*, *пара*, *стара розм.* [4]. В обох мовах ми зафіксували лексеми та фразеологізми на позначення одного із членів подружжя: пор. пол. *małżonek*, *współmałżonek*, *lepszą połową жарт.*, *druga połowa жарт.*, *partner życiowy жарт.* [12]; укр. *пара*, *подружжя*, *дружина* [4]. Варто зазначити, що остання лексема зі значенням 'одружений чоловік' є застарілою і активно не функціонує в сучасній українській літературній мові.

Одруженим жінкам у польських та українських пареміях приписують чимало негативних рис характеру: сварливість (пор. пол. *Nie masz na świecie małżonka, na którego by nie krakała żonka* [10, с. 383]; *Żona rzadko bez gomonu* [11, с. 963] (де *gomon* *zast.* "галас, сварка, суперечка"); *Moja żona siedzi doma, co pies szczeknie, to i ona* [11, с. 957]; укр. *Жінка би не жила, якби не висварилася* [3, с. 92]); балакучість (пол. *Mąż żony nigdy nie przegada* [10, с. 432]); неправдивість (пор. пол. *Nie wierz żonie w domu, a kopiovi w drodze* [11, с. 958]; укр. *Не вір ніколи жінці, коняці і собаці* [3, с. 94]; *То й не жінка, як сім раз на день не обманить чоловіка* [3, с. 97]); розумова обмеженість (пор. пол. *Ile białych wrón, tyle mądrych żon* [11, с. 955]; укр. *У жінки волос довгий, а розум короткий* [3, с. 97]). Щоправда в українській мові знаходимо логічне пояснення розумової обмеженості одруженої жінки: *Тоді жінка глупа, як дітей купа, а в мішку одна крупа* [3, с. 97]. Прикметно, що в колективних уявленнях українців, вербалізованих у пареміях, відсутність розуму у дружини цінувалася більше, аніж його наявність: *Розумна жінка – клад, а дурна – два* [3, с. 97]. Натомість в уявленнях поляків розумові переваги дружини над чоловіком допускали зміну сімейної ієрархії: *Kiedy sam głupi, a zaś mądra ona – tam niech mąż żoną, mężem będzie żona* [10, с. 430]. Серед вад одруженого чоловіка у пареміях обох мов фіксуємо лише одну – ревнивість: пор. пол. *Lepszy mąż bez miłości niż pełen zazdrości* [10, с. 430]; укр. *Не дай бог коня лінивого, а чоловіка ревнивого* [3, с. 101].

В українських пареміях подружні стосунки отримують вище статусне кваліфікаційне маркування, ніж взаємини із найближчими кровними родичами, зокрема з батьками: *Добра жінка чоловікові ліпша від рідного батька* [3, с. 91]; *Добра жінка чоловікові ліпша від рідної матері* [3, с. 99].

У прислів'ях на приказках обох мов чоловік і дружина кваліфікуються як частини одного цілого. Варто зазначити, що і в польській, і в українській мовах у прислів'ях на приказках із згадою семантикою, позитивно конотовані паремії (пор. пол. *Mąż z żoną jedno ciało. Mąż i żona to dwa ciała, a*

jedna dusza [10, с. 431]; *Mąż i żonka to jedna kieszonka* [10, с. 431]; *Najlepsza spółka: mąż i żonka* [10, с. 284]; укр. *Чоловік і жінка – одна спілка* [3, с. 86]; *Муж і жона – одна душа; Муж і жона – одне тіло, одне діло, один дух* [3, с. 100]) переважають над негативно конотованими пареміями (пор. пол. *Mąż i żona to jedno lichy* [10, с. 430]; укр. *Муж і жінка – то одно болото; Муж і жона – то одна сатана* [3, с. 100]).

Для носіїв обох мов типовим є концептуальний взаємозв'язок *хороший чоловік* → *хороша жінка*; *поганий чоловік* → *погана жінка*, на що вказує багатоваріантність аналізованих паремій: пор. пол. *Jaki pan mąż, podobnaś pani żona* [10, с. 430]; *I mądry mąż zgłupieje przy złej, zrzędnej żenie* [11, с. 954]; укр. *Якщо муж без ума, то і жінка дурна* [3, с. 103]; *За розумним мужем і дурна жінка розумна* [3, с. 100]; *Гарний чоловік і погану жінку красить* [3, с. 99]; *Злая дружина зіпсує доброго сина* [3, с. 87]; *Добра жінка і лихого чоловіка направить* [3, с. 90].

Жіноча краса, як показує український паремійний матеріал, не є пріоритетною при виборі дружини: *Жінка хоч корова, аби здорова* [3, с. 92]; *Жінка хоча й свинка, аби грошей скринька* [3, с. 92]. А при виборі майбутньої дружини як в українських, так і в польських пареміях не радять покладатися головне на зовнішній вигляд нареченої: пор. укр. *Вибирай собі жінку радше ушима, ніж очима* [3, с. 65]; пол. *Ucho nie oko, ta wybierać żonę* [11, с. 960]. Вродлива дружина для носіїв української мови є передумовою зубожіння (*Жінка хороша – згуба для гроша* [3, с. 99]) та навіть смерті (*Гарна жінка – готова смерть; Красна жінка і бистрий кінь – то смерть* [3, с. 89]). Вродливих заміжніх жінок не лише українці, а й поляки підозрюють у зраді: пор. пол. *Żona ładna zawsze (najczęściej) zdradna* [11, с. 962]; укр. *Жінка ладна – завше зрадна* [3, с. 92]; *Красна жінка для людей, погана – для чоловіка* [3, с. 95]). В українській мові ми зафіксували лише одну паремію, де позитивно оцінюються краса заміжньої жінки: *Як з красною жінкою оженилися, то є на кого подивитися* [3, с. 98].

Спираючись на паремійний корпус польської мови, можемо ствердити, що обов'язки польської дружини були лімітовані типовою хатньою роботою: *Chłop do kielni, baba do patelni* [9, с. 261]; *Dobra żona tym się chlubi, że gotuje, co mąż lubi* [11, с. 953]; *Dobra żona sługa doma* [11, с. 953], *Chcesz oszczędzić pracy żony, jedz gotowe makarony* [11, с. 953]. Натомість обов'язки української дружини, на відміну від польської, не обмежувалися лише веденням домашнього господарства (*Чоловікові мішок, а бабі – горшок (черепок)* [3, с. 102]; *Жіноча дорого – від печі до порога* [3, с. 93]), а навпаки – *Де жінки тільки горшки пильнують, там в хаті нелад і непорядок панують* [3, с. 89]. Прикметно, що дружина для носія української колективної свідомості – це подруга та радниця: *Жінка чоловікові подружка, а не служка* [3, с. 93]; *Нема вірнішого приятеля, як добра жінка* [3, с. 96]; *Три друга: батько, мати та*

вірна жінка [3, с. 97]; *Жінка для совіту, теца для привіту, матінка рідна лучче всього світу* [3, с. 91]. Водночас варто зазначити, що на позначення офіційної або цивільної дружини в польській мові вживається фразеологічна одиниця *towarzyszka życia* та її варіанти *dozgonna towarzyszka*, *dozgonna towarzyszka życia*; *Zaiste należy więcej swobody zostawić monarchom w wyborze towarzyszki życia*; *Krystyna zakochuje się i jest przekonana, że zostanie wybrana na dozgonną towarzyszkę życia* [7, с. 563]; *Jego dozgonno towarzyszką została kobieta, która doskonale rozumiała swoją rolę; była sekretarką męża i jego pierwszą czytelniczką* [8, с. 815].

Як у польських, так і в українських прислів'ях домінує думка про абсолютну владу чоловіка – глави сім'ї, та його провідну роль в житті дружини: пор. пол. *Mąż każdy jest głową białejgłowy* [10, с. 431]; *Mąż głowa, a żona korona* [11, с. 962]; *Mąż żonie rozkazuje* [10, с. 432]; *Mąż doradza, a przy żonie władza* [10, с. 431]; *Koń jeźdзем, żona mężem stoi* [10, с. 127]; *Nie żona zdobi męża, ale mąż żonę* [11, с. 958]; укр. *Жінка без мужа – то дім без фундаменту*; *Жінка без мужа і жити не дужа* [3, с. 91]; *Чоловік у домі голова, а жінка – душа*; *Чоловік – голова в хаті, жінка – капелюх на голові*; *Чоловік усьому порядок* [3, с. 102]; *Чоловік голова, жінка шия* [3, с. 102]; *Без мужа жона – сирота*; *З чоловіком горе, а без нього ще вдвоє*; *Куди голка, туди й нитка, куди чоловік, туди й жінка* [3, с. 100]; *Жінка – лозинка: куди схоч – похилиш* [3, с. 92]; *Красна пава пір'ям, а жінка – чоловіком* [3, с. 92]. Зауважимо, що на позначення одруженого чоловіка у сучасній польській мові функціонує жартівлива фразеологічна одиниця *pan i władza*: *Spotyka się tu czasem z kilkoma dobrymi znajomymi: moim byłem panem i władzą, z prezesem Pasałą i innymi* [7, с. 339]. Але в той час у колективних уявленнях українців та поляків, вербалізованих у пареміях, дружина – це опора дому та сім'ї: пор. пол. *Ptak w klatce, ryba w sadce, człowiek bez żony świat zmierzony*; *Mąż głowa, żona domu węgiel*; *Na żonie stoją trzy węgiły domu, a czwarty na mężu* [11, с. 957]; укр. *В хаті жінка три кути держить, муж четвертий* [3, с. 89]; *Дім держиться не на землі, а на жінці* [3, с. 90]; *Добра жінка – то камінна стінка* [3, с. 91].

У пареміях обох мов різко засуджується позиційно-психологічна роль чоловіка-підкаблучника: пор. пол. *Biada temu domowi, gdzie żona przewodzi mężowi* [11, с. 952]; *Nie tak sromota, gdy mąż sam przez się błędzie, jako gdy niewiasta mężem swoim rządzi*; *Niedobrze tam, gdzie mąż w spódnicy, a żona w gadkach chodzi* [10, с. 432]; *Mąż bez własnego zdania, nocleg bez posłania, most bez poręczy, gorsze niż sen zajęczy* [10, с. 431]; укр. *Біда, коли жінка чоловіком, ніби швець шкірою крутить* [3, с. 88]; *Дай жінці волю, сам попадеш у неволю* [3, с. 89]; *Хто жінці волю дає, той сам себе продає* [3, с. 94]; *Зле там ся діє, де півень мовчить, а курка піє, зле там і лихо, де жінка кричить, а чоловік – тихо* [3, с. 100]; *З конем не грай, а жінці з кроку не уступай* [3, с. 94]; *Горе*

тобі, воле, коли тебе корова коле, горе тобі, чоловіче, коли жінка тобі дулі тиче [3, с. 99].

Зоряна Коцюба, досліджуючи паремійно вербалізовані колективні уявлення про працю як відображення ціннісного вибору культурних спільнот, зазначає, що “праця, здебільшого фізична, була джерелом добробуту української, як і російської (переважно селянської), сім’ї періоду активного творення паремій. Тому саме працьовитість найбільше цінувалася і в подружніх стосунках, і при виборі нареченої [1, с. 398]. Підтвердження знаходимо у цілій низці українських паремій: *Жінка ледащо в хаті нінащо* [3, с. 92]; *Лучче чорта тримать, ніж ледачу жінку мать* [3, с. 95]; *Не хвали жінку тілом, а хвали її ділом* [3, с. 96]. Щоправда провину за ледачість заміжньої жінки несе її чоловік: *Чоловік винен, що жінка ледащо, бо сам він нізащо* [3, с. 102]. Натомість у польських пареміях працьовитість – це ознака передовсім чоловіка: *Chłop robotny i żona puskata to wezmą choćby i rolę świata* [9, с. 263].

У колективних уявленнях українців, вербалізованих у пареміях, високо цінується здоров’я дружини, що є запорукою щасливого подружнього життя: *Жінка хоч корова, аби здорова* [3, с. 92]; *Одежа добра нова, а жінка здорова* [3, с. 96]; *Брат любить сестру багату, а чоловік – жінку здорову* [3, с. 88]; *Зять любить тещу багату, а жінку здорову* [3, с. 102]; *Жінка здорова, а теща багата, то не треба їй рідного тата* [3, с. 91]. В польському паремійному корпусі знаходимо лише одну приказку, в якій реалізується аналізована логема: *Mąż lubi żonę zdrową, a brat siostrę bogatą* [10, с. 431].

Дозволимо собі не погодитись з Зоряною Коцюбою, що “характерне лише для українців переконання, що саме подружній стан, у якому жінці відведено активну паритетну роль, є запорукою досягнення матеріального добробуту” [1, с. 399]. Адже не лише в українському, але й у польському паремійному просторі функціонують прислів’я, де дружина є запорукою досягнення матеріального добробуту: пор. укр. *Добра жінка з пучки муки пригорщу зробить* [3, с. 90]; *З добров женов і на камені доробишся хліба* [3, с. 94], *Коня не бий, слуги не проклинай, жінки не дражни, коли хочеш, щоб статкувати* [3, с. 95]; пол. *Dobra żona zarobi posag domu* [11, с. 953].

Репрезентативною в паремійних корпусах є група прислів’їв та приказок, в яких відображено вкрай негативне ставлення української та польської спільноти до розлучення (пор. пол. *Żona nie rękaw, nie odprujesz* [11, с. 956]; укр. *І в лиху годину не кидай дружину* [3, с. 87], *Все тільки до часу, а жінка до смерті* [3, с. 89]; *Жінка не гуслі (не скрипка), погравши, на стіну не повісиш* [3, с. 92]; *Жінка – не лапоть (не черевик, не баширак), з ноги не скинеш* [3, с. 92]; *Жінка – не рукавиця, мінять жінку не годиться* [3, с. 92]; *Жінку бери не на рік, а на вік* [3, с. 92]), повторних шлюбів (пор. пол. *Pierwsza żona od Boga, druga od ludzie, trzecia od diabła* [11, с. 958]; *Pierwsza żona służa,*

druga przyjaciółka, a trzecia pani [11, с. 959]; укр. *Перша жінка від бога, друга від людей, а третя – від дітька; Перша жінка сужена, друга – раджена, а третя – від чорта принесена* [3, с. 92]), подружньої зради (укр. *Той сам себе губить, що чужую жону любить* [3, с. 97]; *Як проти сонця води не напиться, так з чужою жоною або з чужим мужем не нажитися* [3, с. 99]; *Чужого чоловіка полюбити – себе погубити* [3, с. 102]; *Драний кожух – не одежа, чужий чоловік – не надежа* [3, с. 99]). Але в той же час у пареміях обох мов фіксуємо інверсовану модель “своє – погане (гірше від чужого)”: пор. пол. *W cudzą żonę diabeł wsadził dwie łyżki miodu, a w swoją jedną* [11, с. 960]; укр. *У чужу жінку чорт ложку меду кладе, того до неї і липнуть; Чужа жінка медом мазана, а своя – смолою* [3, с. 98].

В українських пареміях різко засуджується насильство з боку дружити: *Ще сорока не побіліла, щоб жінка чоловіка біла* [3, с. 94]; *Жінка доти люба, доки не візьме за чуба*. Натомість чоловіче рукоприкладство сприймається як норма, що є запорукою щасливого подружнього життя, та прирівнюється до кохання: *Жінка не бита – як коса не клепана (як миска не мита); Жінка не бита – то так, як хата не вкрита* [3, с. 92]; *Жінку люби як душу, а тряси, як грушу* [3, с. 93]; *Такий чоловік: ні б'є, ні лає, та й ні про що не дбає* [3, с. 101]; *Прожила не бита й не приласкана* [3, с. 103]. Подібна думка побутує й в польських пареміях: *Żona jak mięta, im mocniej ją się mnie, tym więcej pachnie* [11, с. 962]; *Kiedy mąż żony nie bije, to w niej wątroba gnije* [10, с. 430]; *Mąż żony nie miłuje, kiedy skóry nie wescuje* [11, с. 955]; *Kochaj żonę całą duszą, a trząś nią jak gruchą*. Прикметно, що в українському паремійному корпусі знаходимо лише одну приказку, в якій не схвалюється насилля з боку чоловіка: *Пий пиво, але не лий, люби жінку, та не бий* [3, с. 96].

Суперечливими є стереотипні національні уявлення творців польської та української народної мудрості про необхідність багатства для вдалого подружнього життя. У польській та українській мовах ми фіксуємо паремії, що, з одного боку, демонструють пряму залежність успішності подружніх стосунків від матеріального добробуту (пор. пол. *Głodne (ubogie) małżeństwo nawet mucha pokłóci* [10, с. 381]; *Małżeństwo bez pieniędzy to wrota do biady i nędzy* [10, с. 382]; укр. *Голодне супружество і муха рознізнить* [3, с. 87]), а з іншого – ідеалізують кохання (укр. *Бери жінку в одній льолі, аби була до любові* [3, с. 65]; *Як люба дружина, то люба в ряднині* [3, с. 87]; *Не з багатством жити, а з чоловіком* [3, с. 103]). У польських та українських пареміях не схвалюється одруження чоловіка з жінкою з корисливих міркувань: пор. пол. *Wodaj ten był w prędkiej nędzy, co wziął żonę dla pieniędzy* [11, с. 952]; *Lepiej wziąć skarb w żonie niż za żonę* [11, с. 956]; укр. *Ліпше мати гарну жінку, ніж сто фалеч поля* [3, с. 95]; *Жінчине добро кілком у горлі стоїть* [3, с. 94]. Водночас і не схвалюється відсутність посагу у нареченої: пор. пол. *Żona bez posagu, ryba bez pieprzu* [11, с. 962]; *Dobra żona, kiedy ta*

wór pieniędzy, a drugi pszona [11, с. 953]; укр. *Добра тоді жєна, як є мїх пшона* [3, с. 90], *Хорошая жєна – як є ступа пшона* [3, с. 91]. Одруження з багатю нареченою в уявленнях поляків та українців змінює сімейну ієрархію: пор. пол. *Gdy się żenisz z równą, bierzesz sobie żonę, gdy z bogatą, zyskujesz panią* [11, с. 942]; укр. *Хто бере собі жінку багату, той бере наставника* [3, с. 98].

Поляки та українці застерігають, що одружуватися слід на рівних собі, а особливо, якщо це стосується віку: пор. пол. *Młodsza żona prowadzi do śmierci, starsza do rozumu; Młoda żona staremu trucizna; Młoda żonka staremu karoca do nieba; Staremu młoda żona wózek na tamten świat. Staremu mężczyźnie młoda żona to konik, na który on do piekła jedzie* [11, с. 957]; *Gdzie mąż stary, żona młoda, rzadzi czepiec, słucha broda* [11, с. 954]; *Gdzie mąż stary, a żona młoda, tam rzadko bywa zgoda* [11, с. 960]; *Jak ogień różni się z wodą, tak i stary z żoną młodą* [11, с. 955]; *Żona młoda to bystra woda* [НКР III, с. 963]; укр. *Де муж старий, а жінка молода, там рідко згода* [3, с. 99]; *У старого жінка молода – готова біда* [3, с. 92]; *У старого чоловіка жінка молода – користь чужа* [3, с. 101]; *Виділа біда, що у старого дружина молода* [3, с. 87]; *За старим жити – вовком вити* [3, с. 103].

Чисельною в паремійному корпусі української мови є група прислів'їв та приказок, які побудовані на контрасті: хороша дружина / погана дружина (*Добра жінка вінець, а лиха кінець; Добра жінка дїм збереже, а лиха своїми руками рознесе; Добра жінка мужа на ноги поставить, а зла і з нїг звалить* [3, с. 90]; *Хороша жінка – то камінна стінка, а зла – то горе і біда* [3, с. 91]; *Від сердитої жінки постарієш, а від доброї помолодієш* [3, с. 89]; *З доброю жінкою поздоровієш і збагатієш, а з лихою – згорбатієш* [3, с. 94]; *Хороша жінка – мужеві слава, а лиха – згуба* [3, с. 98]), хороший чоловік / поганий чоловік (*За добрим мужем і воронка жєнка, а за дурним і княгиня гине; За ледачим чоловіком жінка марніє, а за хорошим молодіє* [3, с. 99]; *У доброго мужа жєна, як ружа, а у злого баба, як жаба; У доброго мужа жєна, як ружа, а у проклятого, як у чорта рогатого* [3, с. 101]).

Якщо хорошу дружину у колективних стереотипних уявленнях, вербалізованих у пареміях, поляки пов'язують з Богом і називають її даром божим (*Dobra żona – perła droga dana od samego Boga; Dobra żona dana od Boga; Żona dobra – dar boży; Dobra żona w dom – Bóg w dom* [11, с. 953]; *Kto ma dobrą żonę, ma do nieba bronę* [11, с. 956]; *Śmierć i żona od Boga przeznaczona* [11, с. 959]; *Komu Bóg dobrą małżonkę zdarzą, lat temu we dwoje przysparzą* [10, с. 383]), то погану, злу дружину пов'язують з нечистим (*Gdzie zła żona, tam piekło w domu* [11, с. 954]; *Zła żonka jak jędzonka* [11, с. 961] (де *jędzonka* похідне від *jędzon* “злий дух, чорт”)). Однак поляки жаліються, що зустріти хорошу дружину вкрай складно, адже це велика рідкість: *O dobrą żonę trudniej, niż o białego kruka* [11, с. 958].

Компаративне дослідження паремійної вербалізації стереотипних національних уявлень про дружину в польській та українській мовах дає підстави стверджувати, що образ *дружини* при всій своїй конвергентності має чимало дивергентних ознак, які вирізняють носіїв української ментальності від носіїв польської. З'ясовано, що в колективних уявленнях українців, вербалізованих у пареміях, відсутність розуму у дружини цінувалася більше, аніж його наявність. Натомість в уявленнях поляків розумові переваги дружини над чоловіком передбачали зміну сімейної ієрархії. Установлено, що в українських пареміях подружні стосунки отримують вище статусне кваліфікаційне маркування, ніж взаємини із найближчими кровними родичами. Спираючись на паремійний корпус польської мови, можемо ствердити, що обов'язки польської дружини на відміну від української були лімітовані типовою хатньою роботою. Прикметно, що дружина для носія української колективної свідомості – це подруга та радниця. У пареміях обох мов різко засуджуються розлучення, одруження з корисливих міркувань, позиційно-психологічна роль чоловіка-підкаблучника. Для носіїв обох мов типовим є концептуальний взаємозв'язок *хороший чоловік* → *хороша жінка*, *поганий чоловік* → *погана жінка*. Як у польських, так і в українських прислів'ях домінує думка, що матеріальна перевага дружини над чоловіком змінює традиційну сімейну ієрархію.

Л і т е р а т у р а :

1. Коцюба З. Г. Рефлексія побутової свідомості в різномовному провербіальному просторі (від універсального до національного): [монографія] / Зоряна Григорівна Коцюба. – Львів : ДП “Вид. дім Укрпол”, 2010. – 472 с.
2. Крацило С. О. Фразеологічні засоби вербалізації концепту *marriage* в англійській мові / С. О. Крацило // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип. 2. – С. 208–211.
3. Прислів'я та приказки. Людина. Родинне життя. Риси характеру / [упоряд. М. М. Пазяк]. – К. : Наукова думка, 1990. – 528 с.
4. Словники України [Електронний ресурс].
5. Снежик О. П. Концепт *marriage* у ціннісно-маркованих висловленнях / О. П. Снежик // Наукові записки. Серія “Філологія”. – Острог, 2012. – Вип. 24. – С. 270–273.
6. Шахнюк А. З. Концепт “женщина” в белоруских и польських пареміях / А. З. Шахнюк // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – № 910. – Харків, 2010. – С. 119–124.
7. *Kłosińska A.* Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami / A. Kłosińska, E. Sobol, A. Stankiewicz. – Warszawa : PWN, 2005. – 840 s.
8. *Müldner-Nieckowski P.* Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego: wyrażenia, zwroty, frazy / P. Müldner-Nieckowski. – Warszawa : Świat Książki, 2004. – 1088 s.
9. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich : w IV t. / [red.

- J. Krzyżanowski]. – Warszawa : PIW, 1969 – 1972. – Т. I. – 1969. – 881 s.
10. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich : w IV t. / [red. J. Krzyżanowski]. – Warszawa : PIW, 1969 – 1972. – Т. II. – 1970. – 1165 s.
 11. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich : w IV t. / [red. J. Krzyżanowski]. – Warszawa : PIW, 1969 – 1972. – Т. III. – 1972. – 996 s.
 12. Uniwersalny słownik języka polskiego [Zasób elektroniczny].

R e f e r e n c e s :

1. *Kotsiuba Z. H.* Refleksiiia pobutovoi svidomosti v riznomovnomu proverbialnomu prostori (vid universalnoho do natsionalnoho) [Reflection of the common consciousness in the multilingual proverbial space (from universal to national)]: [monohrafiia] / Zoriana Hryhorivna Kotsiuba. – Lviv : DP “Vyd. dim Ukrpol”, 2010. – 472 s.
2. *Kratsylo S. O.* Frazeolohichni zasoby verbalizatsii kontseptu marriage v anhliiskii movi [Phraseological means of verbalization of the voncept marriage in the English Language] / S. O. Kratsylo // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. – 2013. – Vyp. 2. – S. 208–211.
3. Pryslivlia ta prykazky. Liudyna. Rodynne zhyttia. Rysy kharakteru [Proverbs and sayings. Man. Family life. Characteristic features] / [uporiad. M. M. Paziak]. – K. : Nauk. dumka, 1990. – 528 s.
4. Slovnky Ukrainy [Dictionaries of Ukraine] [Elektronnyi resurs].
5. *Sniezhyk O. P.* Kontsept mariage u tsinnisno-markovanykh vyslovlenniakh [Concept of mariage in value-labeled statements] / O. P. Sniezhyk // Naukovi zapysky. Seriiia “Filolohiia”. – Ostroh, 2012. – Vyp. 24. – S. 270–273.
6. *Shakhniuk A. Z.* Kontsept “zhenshchina” v belorusskikh y polskikh paremiikh / A. Z. Shakhniuk // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina. – № 910. – Kharkiv, 2010. – S. 119–124.
7. *Kłosińska A.* Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami / A. Kłosińska, E. Sobol, A. Stankiewicz. – Warszawa : PWN, 2005. – 840 s.
8. *Müldner-Nieckowski P.* Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego: wyrażenia, zwroty, frazy / P. Müldner-Nieckowski. – Warszawa : Świat Książki, 2004. – 1088 s.
9. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich : w IV t. / [red. J. Krzyżanowski]. – Warszawa : PIW, 1969 – 1972. – Т. I. – 1969. – 881 s.
10. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich : w IV t. / [red. J. Krzyżanowski]. – Warszawa: PIW, 1969 – 1972. – Т. II. – 1970. – 1165 s.
11. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich : w IV t. / [red. J. Krzyżanowski]. – Warszawa : PIW, 1969 – 1972. – Т. III. – 1972. – 996 s.
12. Uniwersajny słownik języka polskiego [Zasób elektroniczny].

Мирошниченко И. М. Паремнологическая концептуализация жены (на материале польского и украинского языков).

В статье исследованы особенности паремийной вербализации стереотипных национальных представлений о жене в польском и украинском языках. Выяснена роль и место жены в семейной иерархии, национальные приоритеты при выборе будущей жены. Установлено, что образ жены при всей своей конвергентности имеет немало

дивергентных признаков, отличающих носителей украинской ментальности от носителей польской.

Ключевые слова: паремия, пословицы и поговорки, жена, замужняя женщина, семейная иерархия, супруги, мужчина.

Myroshnichenko I. M. Proverb conceptualization of the wife (on the material of the Polish and Ukrainian languages).

In the article the features of the proverbial verbalization of stereotype national representations about the wife in the Polish and Ukrainian languages are studied. It has been established that the image of a wife, with all its convergence, has many divergent features that distinguish the carriers of the Ukrainian mentality from the Polish carriers. Particularly, in the collective representation of the Ukrainians, verbalized in proverbs, the lack of intelligence in one's wife was more valued than its presence. Instead, in the representations of the Poles, the mental preferences of her over her husband envisioned changes in the family hierarchy. It has been determined that in Ukrainian proverbs marital relations receive a higher status qualification mark than relations with the closest blood relatives. It has been found out that the duties of a Polish wife, unlike Ukrainian, were limited to typical domestic work. It is noteworthy that the wife for the carrier of the Ukrainian collective consciousness is a friend and advisor. In the proverbs of both languages the divorce, marriage of mercenary considerations, and the positional-psychological role of the henpecked husband are strongly condemned. In both Polish and Ukrainian proverbs the idea that the material advantage of a wife over her husband changes the traditional family hierarchy.

Keywords: proverb, wife, married woman, family hierarchy, marriage, husband.

И. Смирнов
Лодзинский университет
(Польша)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗООМОРФНОЙ ЛЕКСИКИ ПРИ ПОСТРОЕНИИ ЭКСПРЕССИВНЫХ СИНТАКСИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ В РУССКОМ И КИТАЙСКОМ ЯЗЫКАХ

В статье использована методика сопоставления оригинальных метафор на русском языке и их переводов на китайский язык. Эта методика является традиционной: при ее использовании сопоставляются метафоры оригинального текста и их перевод на другой язык. Такое сопоставление позволяет выявить факты параллелизма метафорических образов и вместе с тем показать, что некоторые метафорические значения не могут быть переведены на другой язык буквально, что свидетельствует о различиях, существующих в данных языках метафорических моделях.

Ключевые слова: зооморфная лексика, метафорическая номинация, лингвокультурология, оценочно-метафорическая лексика.

Способность метафор создавать целостность, объединяя разнородный материал, постоянно привлекает к ним интерес лингвистов [2, с. 104]. Заслуживают внимания труды о смысле метафоры И. Канта, Ф. Ницше, Н. Н. Волкова, М. Джонсона и Дж. Лакоффа, Е. С. Кубряковой.